

ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ФУНКЦІЙ

Анотація. Розглянуто поняття "капітал" на основі узагальнення різних підходів до розуміння його економічної сутності. Виділено та проаналізовано основні функції капіталу та визначено його роль в діяльності підприємства.

Аннотация. Рассмотрено понятие "капитал" на основе обобщения различных подходов к пониманию его экономической сущности. Выделены и проанализированы основные функции капитала и определена его роль в деятельности предприятия.

Annotation. The concept of capital is considered using different approaches to understanding its economic essence. Basic functions of capital and its role in enterprise activity are described and analysed.

Ключові слова: капітал підприємства, функції капіталу, інвестиційний ресурс, капіталоутворення.

Капітал є основною категорією ринкового суспільства, яка постійно перебуває у русі. Капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу, виступає головною економічною базою створення і розвитку підприємства. Він характеризує загальну вартість у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестовану у формування його активів. Розуміння сутності капіталу у сучасних умовах розвитку дозволяє підприємству досягти конкурентних переваг та завоювати лідируючі позиції на ринку, що підтверджує важливість та актуальність дослідження даної теми.

Теоретичним та практичним питанням аналізу сутності капіталу присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як: Бережний В. М., Бланк І. В., Клименко С. М. та ін. [1 – 3]. Серед зарубіжних авторів слід зазначити праці Бем-Баверка Ойгена та Бріггема Є. Ф. [4; 5]. Більшість економістів на сьогоднішній день розглядають капітал у матеріальному аспекті, не особливо беручи до уваги переваги нематеріальних видів капіталу, які стають все більш актуальними в сучасних умовах розвитку інформаційної економіки.

Метою даної статі є визначення економічної сутності поняття "капітал" та тієї ролі, яку він відіграє в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

Первісне тлумачення терміна "капітал" означає головний, основний. Перше наукове визначення поняття капіталу дав Арістотель [6], визначаючи його сутність як багатство, основне джерело багатства, абсолютну форму багатства.

На сьогоднішній день існує багато визначень поняття "капітал", які подані в роботах таких вчених, як: Бланк І. О., Ковальов В. В., Воробйов Ю. М., Балабанов І. Т., Шевчук Н. І. та ін. За результатами аналізу економічної літератури вітчизняних та зарубіжних вчених [1 – 11] виділено підходи щодо розуміння сутності поняття "капітал", які наведені в таблиці.

Підходи до визначення поняття "капітал підприємства"

Автори	Підходи	Визначення сутності
Бланк І. О. [6]	Вартість коштів	Загальна вартість коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів
Потій В. З. [7]		Сума вартісної оцінки майна і коштів підприємця, які він може використати на господарські потреби
Шевчук Н. І. [3]		Фінансові кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського балансу
Швиданенко Г. О. [8]	Ресурси	Частина фінансових ресурсів, задіяних фірмою в оборот, а також доходи, що вони приносять від цього обороту
Балабанов І. Т. [9]		Частина фінансових ресурсів, грошові кошти, вкладені в підприємницьку діяльність з метою отримання прибутку
Зборовська Ю. О. [1]	Благо	Запас економічних благ у формі грошових коштів, ресурсів та засобів, що накопичений шляхом заощаджень і залучається його власником до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання прибутку, які функціонують в економічній системі на підставі ринкових принципів і пов'язані з фактором часу, ризику і ліквідності
Дж. Робінсон [10]		Капітальні блага, що існують у даний момент часу, тобто всі блага, які існують в цей момент
Ганієв А. В. [4]	Відносини	Певне вираження фінансових відносин, що виникають між акціонерним товариством (корпорацією) та іншими суб'єктами господарювання з приводу його формування та використання
Савицька Г. В. [2]	Засіб	Засоби, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання для здійснення діяльності з метою одержання прибутку
Д. Рікардо [11]		Частина багатства країни, яка вживається у виробництві і складається з їжі, одягу, інструментів, сирих матеріалів, машин тощо, необхідних, щоб привести в рух працю
Зятковський І. В. [3]	Вклад	Вкладення в активи, що перебувають в розпорядженні підприємства і достатні для виконання господарської та фінансової діяльності та отримання прибутків

Як видно з таблиці, в науково-економічній літературі існує велика кількість підходів до трактування поняття капіталу, які доповнюють одне одного. Одна група визначень, представниками якої є Швиданенко Г. О., Балабанов І. Т., зосереджує свою увагу на фінансовому боці [8; 9]. В той же час, інший підхід до розуміння сутності капіталу, якого дотримуються Савицька О. Г., Д. Рікардо, перш за все ґрунтується на натуральній сутності капіталу [2; 11].

На основі виділених підходів до розуміння поняття "капітал", встановлено, що капітал є сукупністю матеріальних та нематеріальних, грошових активів суб'єкта господарювання, які створюються за рахунок різних джерел і використовуються в інвестиційному та виробничому процесах із метою отримання доходу та збільшення ринкової вартості підприємства.

За результатами аналізу економічної літератури [1 – 11] виділено та узагальнено основні функції капіталу, які безпосередньо пов'язані з його роллю на підприємстві, що наведено на рисунку.

Однією з ключових функцій капіталу є здатність виступати джерелом доходу, що, в свою чергу, є одним із найважливіших засобів формування добробуту власників цього капіталу та суспільства в цілому. Дохід виступає у формі відсотків та залежить від витрат на залучення та використання капіталу в господарському обороті підприємства. Він тісно пов'язаний з управлінням процесом формування та використання капіталу на всіх рівнях.

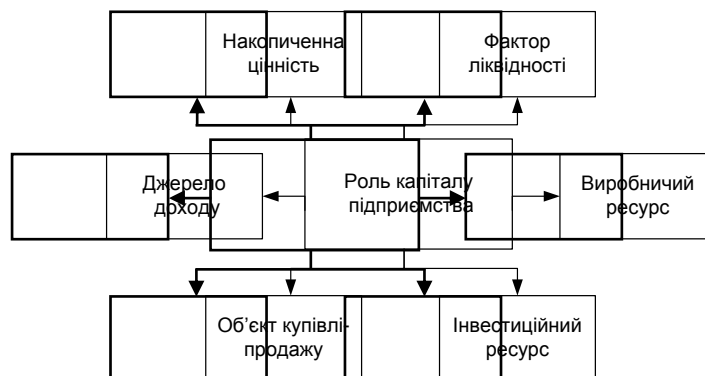

Рис. Основні функції капіталу підприємства

У сучасних умовах капітал розглядається як накопичена цінність у формі запасів, що утворилися в усіх секторах економіки. На підприємствах капітал виступає у формі запасів основних засобів, нематеріальних та оборотних активів, ринкових цінних паперів тощо.

Також капітал виступає фактором ліквідності, що визначає його здатність бути реалізованим за своєю реальною ринковою вартістю. Ця характеристика забезпечує можливість переливу капіталу між секторами економіки та безпосередньо між підприємствами. Ліквідність капіталу для суб'єктів господарювання визначається можливостями швидкої конверсії його у грошову форму без втрати реальної ринкової вартості. Абсолютно ліквідним є капітал безпосередньо в грошовій формі. Від реальної наявності такого капіталу та його обсягів залежить рівень ліквідності підприємств, що вимірюється індикаторами загальної, швидкої та абсолютної ліквідності.

Капітал входить до групи із чотирьох факторів виробництва разом із землею, працею та підприємницькими здібностями, а тому посідає одне з центральних місць у процесі організації розширеного відтворення. Він кардинально впливає на результати виробництва та процес нагромадження виробничих потужностей.

Під час процесів інвестування, реінвестування, дезінвестування відбувається рух капіталу, тобто він виступає інвестиційним ресурсом. Це створює для суб'єкта господарювання основу для чистого капіталоутворення. Під цим терміном слід розуміти різницю між обсягом валових інвестицій капіталу та амортизацією. Завдяки чистому капіталоутворенню стає можливим зростання виробничого потенціалу підприємств і суспільства загалом. При цьому чисте капіталоутворення забезпечується завдяки використанню капіталу як інвестиційного ресурсу лише в реальному секторі економіки – промисловості, сільському господарстві, торгівлі.

З розвитком ринкових відносин сформувався особливий ринок – ринок капіталу, який характеризується попитом, пропозицією, вартістю, а також особливими відносинами купівлі-продажу капіталу. Попит на капітал дає можливість визначити загальні потреби його придбання як інвестиційного ресурсу і фактора виробництва. Монетарна політика та стан розвитку фондового ринку країни відіграють важливу роль при задоволенні попиту на капітал.

Таким чином, виходячи з наведених визначень і характеристик капіталу як економічної категорії, слід зазначити, що капітал – це всі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку. У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства капітал використовують як інвестиційний та виробничий ресурс і при цьому він виступає носієм аналітичної інформації з метою управління підприємством на основі кругообігу капіталу.

Наук. керівн. Слуцька О. В.

Література: 1. Бережний В. М. Історія економічних вчень : [підручник] / В. М. Бережний, В. С. Кушнір, Л. Є. Сухомлин. – Х. : Еспада, 2007. – 320 с. 2. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – К. : "Ника-Центр", 2008. – 656 с. 3. Катан Л. І. Фінансовий менеджмент [текст] : навч. посібн. / Л. І. Бровко, Н. П. Дуброва, Н. В. Бондарчук. – Суми : Довкілля, 2009. – 184 с. 4. Бем-Баверк Ойген фон. Избранные труды о ценности, проценте и капитале / Ойген фон Бем-Баверк ; [предисл. Й. А. Шумпетер ; пер. с нем. Л. И. Форберта, А. Санина ; пер. с англ. Н. В. Автономовой ; пер. с лат. А. А. Россиуса]. – М. : Эксмо, 2009. – 912 с. 5. Брігхем С. Ф. Основи фінансового менеджменту [текст] : навч. посібн. / С. Ф. Брігхем. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 560 с. 6. Бідник, О. І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція [Електронний ресурс] / О. І. Бідник // Науковий вісник. – 2007. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/17_2/131_Vidnyk_17_2.pdf. 7. Юшко С. В. Критичний аналіз економічної сутності поняття "капітал підприємства" / С. В. Юшко, А. А. Лугова // Вісник економіки, транспорту і промисловості. – 2011. – № 36. – С. 234–238. 8. Економічна теорія : [підручник] / за ред. В. Д. Базилевича. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 615 с. 9. Клименко С. М. Управление конкурентоспособностью предприятия : навч. посібн. / С. М. Клименко. – К. : КНЕУ, 2008. – 520 с. 10. Економічна енциклопедія : у 3-х т. – Т. 3 / під ред. С. В. Мочерного. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с. 11. Економічна теорія : [навч.-метод. посібн.] / [Л. Білецька, О. Білецький, І. Земляков та ін.]. – Івано-Франківськ : ІМЕ, 2002. – 220 с.